

Hanna Frąckowiak

Fikcja doręczenia pisma procesowego osobie fizycznej prowadzącej ewidencjonowaną działalność gospodarczą : praktyczne aspekty zagadnienia

Studia Prawnoustrojowe nr 17, 9-25

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Hanna Frąckowiak

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Fikcja doręczenia pisma procesowego osobie fizycznej prowadzącej ewidencjonowaną działalność gospodarczą – praktyczne aspekty zagadnienia

Zagadnienie doręczeń korespondencji sądowej jest tematem z pozoru mało znaczącym dla prowadzonego postępowania i wielu kojarzy się jedynie z czysto technicznymi działaniami sądu. Jednakże tylko doręczenie dokonane zgodnie ze stawianymi mu wymaganiami może wywołać skutki procesowe, dlatego też zachowanie odpowiedniej formy doręczeń ma podstawowe znaczenie dla zapewnienia możliwości ochrony praw uczestników postępowania.

Z uwagi na doniosłość problematyki doręczeń, zwłaszcza tzw. instytucji doręczeń zastępczych i domniemania doręczenia w trybie przepisu art. 139 § 3 k.p.c., w praktyce stosowanego w bardzo dużym rozmiarze – szczególnie w postępowaniach prowadzonych przed sądami gospodarczymi, istotna wydaje się umiejętność właściwego jej stosowania oraz interpretowania zawitych niuansów odnoszących się do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Zasady ogólne

Doręczenie jest pisemnym i sformalizowanym sposobem zawiadomienia uczestników postępowania o podjętych i planowanych przez organ czynnościach oraz o czynnościach, jakie podjęła druga strona postępowania. Nie może więc ono nastąpić w sposób dowolny. Stosownie do art. 131 § 1 k.p.c. „sąd dokonuje doręczeń przez operatora publicznego lub innego operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2008 r., nr 189, poz. 1159 oraz z 2009 r., nr 18, poz. 97 i nr 168, poz. 1323), osoby zatrudnione w sądzie, komornika lub sądową służbę doręczeniową¹”. Szczegółowy tryb doręczania pism sądowych przez pocztę w po-

¹ Do chwili uchwalenia kolejnych zmian kodeksu w 2009 r. służba ta nie została utworzona.

stępowaniu cywilnym określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 października 2010 r.² Ponadto należy stosować przepisy Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r.³ dotyczące doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych⁴.

W elektronicznym postępowaniu upominawczym doręczeń powodowi dokonuje się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze (doręczenie elektroniczne), a pozwanemu – w przypadku, gdy wniesie pismo drogą elektroniczną. Szczegółowy tryb doręczania pism procesowych w elektronicznym postępowaniu upominawczym określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie trybu doręczeń elektronicznych w elektronicznym postępowaniu upominawczym⁵.

Dokonywanie doręczeń przedsiębiorcom

Wymogiem formalnym pierwszego pisma procesowego, a z reguły będzie nim pozew, jest wskazanie miejsca zamieszkania lub siedziby stron (art. 126 § 2 k.p.c.). Jeżeli adresatem jest osoba fizyczna, doręczenia dokonuje się jej osobiście na adres zamieszkania, a gdy nie ma ona zdolności procesowej – jej przedstawicielowi ustawowemu (art. 133 § 1 k.p.c.).

Pisma procesowe dla przedsiębiorców i wspólników spółek handlowych, wpisanych do rejestru sądowego na podstawie odrębnych przepisów, doręcza się na adres podany w rejestrze, chyba że strona wskazała inny adres dla doręczeń. Jeżeli ostatni wpisany adres został wykreślony jako niezgodny z rzeczywistym stanem rzeczy i nie zgłoszono wniosku o wpis nowego adresu, adres wykreślony jest uważany za adres podany w rejestrze (art. 133 § 2a k.p.c.).

Treść tego przepisu reguluje sposób doręczania pism sądowych przedsiębiorcom. Z literalnej wykładni tego przepisu wynika zaś, iż osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą nie podlegają zasadom tam wyrażonym z uwagi na brak obowiązku wpisu do **rejestru przedsiębiorców**. Ustawodawca bowiem wyraźnie odróżnił sytuację, gdy przesyłka sądowa ma być

² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym z dnia 12 października 2010 r. (Dz.U. nr 190, poz. 1277).

³ Rozporządzenie nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. dotyczące doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 z dnia 13 listopada 2007 (Dz.Urz.U.E.L nr 324, s. 79).

⁴ S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008, s. 233.

⁵ Dz.U. nr 226, poz. 1831.

doręczona przedsiębiorcy – osobie fizycznej prowadzącej ewidencjonowaną działalność gospodarczą oraz gdy kierowana jest do pozostałego kręgu przedsiębiorców – podlegających obowiązkowemu wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS).

Doręczeń przedsiębiorcom wpisanym do ewidencji dokonuje się według przepisów regulujących te kwestie w stosunku do osób fizycznych⁶, a zatem w mieszkaniu, w miejscu pracy lub tam, gdzie się adresata zastanie (art. 135 k.p.c.), ewentualnie – w toku sprawy – w sekretariacie sądu (art. 132 k.p.c.). Zawsze jednak winno być ono dokonane bezpośrednio do rąk adresata (art. 133 § 1 k.p.c.) Dopiero w razie niemożności dokonania doręczenia w sposób wskazany powyżej („doręczenie właściwe”), dopuszczalne jest zastosowanie „doręczenia zastępczego”, tj. do rąk innej osoby niż adresat. Przepis art. 138 k.p.c. stanowi bowiem, że jeżeli doręczający nie zastanie adresata w mieszkaniu, może doręczyć pismo sądowe dorostemu domownikowi, a gdyby go nie było – administracji domu, dozorca domu lub właściwemu organowi gminy, jeżeli osoby te nie są przeciwnikami adresata w sprawie i podjęły się oddania mu pisma.

Brak możliwości dokonania doręczenia właściwego bądź zastępczego jest warunkiem dopuszczalności doręczenia *per aviso*, o którym mowa w przepisie art. 139 § 1 k.p.c. Szczegółowe zasady awizowania pism sądowych określają § 6 ust. 2 i następane Rozporządzenia w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych. Materia ta jednak wykracza poza ramy niniejszego opracowania i nie ma praktycznego znaczenia dla rozważanego poniżej problemu związanego z doręczaniem korespondencji sądowej osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą⁷.

Domniemanie doręczenia

Przepisy ustawy wraz z przepisami wykonawczymi szczegółowo regulują kwestie dotyczące doręczeń, w tym doręczeń dokonywanych do rąk przedsiębiorców, również tych będących osobami fizycznymi, jednakże w praktyce zagadnienie to jest o wiele bardziej skomplikowane. Problemy z doręczenia-

⁶ Zob. uchwałę SN z dnia 18 grudnia 1992 r. (sygn. akt: III CZP 152/92), w której Sąd Najwyższy uznał, że także w postępowaniu przed sądem gospodarczym to osoba fizyczna, a nie jej firma ma zdolność sądową. Doręczanie pism sądowych takiej osobie następuje według zasad przewidzianych dla osób fizycznych. W postanowienie z dnia 26 stycznia 1993 r. (sygn. akt: II CRN 74/92) SN stwierdził, iż pozew skierowany przeciwko osobie fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą powinien wskazywać miejsce zamieszkania tej osoby (art. 126 § 2 i art. 187 § 1 k.p.c.), zaś doręczanie pism sądowych wymienionej osobie następuje według zasad przewidzianych dla doręczeń osobie fizycznej.

⁷ W sprawie doręczeń w postępowaniu cywilnym zob. również: A. Wolińska, *Tryb doręczania pism sądowych przedsiębiorcom wpisanym do ewidencji*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 4, s. 237 i n.

mi wynikają bowiem na ogół z przekonania adresatów o bezkarności unikania odbioru korespondencji pochodzącej z sądu. Pomimo i tak o wiele większej niż jeszcze parę lat temu świadomości prawnej polskiego społeczeństwa, wiele osób, w tym bardzo duża liczba przedsiębiorców, a zatem podmiotów, od których oczekuje się profesjonalizmu i staranności, wychodzi z założenia, że nieodebranie przesyłki sądowej uniemożliwi dalsze prowadzenie postępowania sądowego. Takie niesumienne zachowanie pozostaje jednakże bez jakiegokolwiek uzasadnienia prawnego, albowiem przepisy proceduralne przewidują możliwość zastosowania domniemania doręczenia poprzez pozostawienie pisma procesowego w aktach sprawy⁸.

Artykuł 136 § 1 k.p.c. stanowi: „strony i ich przedstawiciele mają obowiązek zawiadamiać sąd o każdej zmianie swego zamieszkania”, w razie zaś „zaniedbania tego obowiązku pismo sądowe pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, chyba że nowy adres jest sądowi znany. O powyższym obowiązku i skutkach jego niedopełnienia sąd powinien pouczyć stronę przy pierwszym doręczeniu” (§ 2). Przepis ten przewiduje sankcję za niepowiadomienie sądu o zmianie miejsca zamieszkania, ale skuteczną jedynie w toku procesu, po wcześniejszym pouczeniu strony o jej obowiązkach w tym zakresie. Nie można zatem rozciągać konsekwencji tego przepisu na pierwsze pismo w sprawie (np. pozew, nakaz zapłaty), które musi być doręczone stronie zgodnie z powyżej wskazanymi przepisami dotyczącymi doręczenia właściwego, ewentualnie zastępczego.

W przypadku osób fizycznych (które nie prowadzą działalności gospodarczej) niemożność doręczenia pisma do rąk własnych adresata bądź osoby będącej jego domownikiem, po wykorzystaniu procedury doręczenia przez awizo, skutkuje koniecznością zawieszenia postępowania cywilnego w trybie przepisu art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c., zaś w konsekwencji jego umorzeniem po upływie roku od zawieszenia (art. 182 § 1 k.p.c.).

By umożliwić powodowi skuteczne dochodzenie swych roszczeń ustawodawca wprowadził możliwość ustanowienia tzw. kuratora do doręczeń, o którym stanowi przepis art. 143 k.p.c. Kurator taki ustanawiany jest przez sąd na wniosek zainteresowanego (z reguły powoda) i ma podejmować za nieobecnego i nieświadomego toczącego się postępowania sądowego czynności niezbędne do obrony jego praw w całym okresie trwania sprawy. W przypadku takim możliwe jest zatem prowadzenie skutecznego postępowania sądowego i w efekcie wydanie przez sąd orzeczenia, pomimo nieobecności pozwanego, z uwagi na fakt, iż jego prawo do obrony realizowane jest poprzez instytucję kuratora.

Nie możemy jednak zapominać, iż kuratora nie powołuje sąd z urzędu, a ustanawiany jest jedynie na wniosek po spełnieniu przesłanek wymienio-

⁸ Por. A. Żuk, *Postępowanie w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2009, s. 49–61.

nych w przepisach kodeksu. W praktyce zatem postępowania, w których sąd nie może doręczyć pozwu, co do zasady po wcześniejszym zawieszeniu są umarzane z uwagi na brak świadomości powoda co do możliwości wnioskowania o ustanowienie kuratora do doręczeń. Jednakże w przypadku stron będących przedsiębiorcami taka praktyka spowodowałaby w rezultacie całkowite sparaliżowanie wymiaru sprawiedliwości, rzeczywisty brak możliwości sankcjonowania nieuczciwych przedsiębiorców poprzez uniemożliwienie windykacji, a co za tym idzie – chaos i utratę zaufania do kontrahenta. W związku z powyższym ustawodawca został zmuszony do wprowadzenia odmiennych zasad doręczania przesyłek sądowych w sytuacji, gdy ich adresatem jest przedsiębiorca.

Zgodnie z przepisem art. 139 § 3 k.p.c. „pisma dla osób prawnych, organizacji, osób fizycznych podlegających wpisowi do rejestru albo ewidencji na podstawie odrębnych przepisów – w razie niemożności doręczenia [...] z uwagi na nieujawnienie w rejestrze albo w ewidencji zmiany adresu, a w przypadku osób fizycznych miejsca zamieszkania i adresu – pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, chyba że nowe miejsce zamieszkania i adres są sądowi znane”. Przepis ten przyjmuje fikcję prawną, która zakłada, że po spełnieniu warunków w nim określonych, mimo że strona nigdy fizycznie nie odebrała korespondencji, przesyłkę pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia – fikcyjne doręczenie⁹. Słusznie w tym zakresie wypowiedział się A. Żuk, stwierdzając, iż „ustawodawca uznał, że skoro strona procesowa posiada status przedsiębiorcy, to praktycznie wykluczona pozostaje sytuacja, w której nie można prowadzić wobec niej postępowania sądowego na skutek niemożności doręczenia przesyłki. Powyższe rozwiązanie ma na celu realizację podstawowej zasady, jaką jest ochrona obrotu gospodarczego i gwarantuje wierzycielom niesumiennych kontrahentów skuteczne dochodzenie swych należności”¹⁰.

W stosunku do przedsiębiorców sprawa wydaje się być prosta – doręczenia dokonuje się na adres wskazany w rejestrze przedsiębiorców KRS, zaś w razie niemożności doręczenia przesyłkę pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia. Przedsiębiorcy będący osobami prawnymi bądź organizacjami nieposiadającymi osobowości prawnej są bowiem obowiązani do ujawnienia w rejestrze zarówno siedziby, jak i adresu. Należy pamiętać, iż rejestr ten jest jawny i obowiązuje co do niego domniemanie prawdziwości i zupełności danych w nim zawartych¹¹.

⁹ Ibidem, s. 50.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Więcej na temat domniemań związanych z wpisami do KRS zob.: A. Jakubecki, [w:] L. Ciulkin, A. Jakubecki, N. Kowal, *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2002, s. 62–66.

Jednakże odnośnie do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą ta procedura ulega pewnym komplikacjom i nie jest do końca tak oczywista. Nie można bowiem pominąć kwestii dotyczącej ewolucji treści przepisu § 3 art. 139 k.p.c. Do roku 2005 przepis ten w ogóle nie obejmował osób fizycznych, a jedynie przedsiębiorców będących osobami prawnymi lub podmiotami, o których mowa w art. 33¹ k.c., zaś od dnia 5 lutego 2005 r. nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego został uzupełniony i dodano w nim: „osoby fizyczne podlegające wpisowi do rejestru albo ewidencji na podstawie odrębnych przepisów”. Zmiana ta jednakże nie rozwiązywała problemu z powodu niezmienionego wyrażenia „w razie niemożności doręczenia w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających z uwagi na nieujawnienie w rejestrze zmiany adresu”. Jak słusznie interpretuje te zmiany P. Cierkoński¹², nadanie art. 139 § 3 k.p.c. takiego kształtu pozostawało w związku z mającym nastąpić od dnia 1 stycznia 2004 r. przechodzeniem przedsiębiorców jednoosobowych (osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą) z ewidencji działalności gospodarczej do rejestru przedsiębiorców. W założeniu twórców projektu ustawy z 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹³ art. 139 § 3 k.p.c. miał odnosić się również do osób fizycznych jako „podlegających wpisowi do rejestru”.

Pomimo jednak powyższych założeń, do dnia dzisiejszego osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą nie podlegają wpisowi do rejestru i nie dotyczy ich obowiązek przewidziany w przepisie art. 139 § 4 k.p.c., co wypacza sens wprowadzonych w 2004 r. zmian. Po wejściu w życie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego nie było więc nadal dopuszczalne pozostawienie w aktach sprawy pisma sądowego skierowanego do osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą ze skutkiem opisanym w § 3 art. 139 k.p.c. Skoro bowiem hipoteza tego przepisu stanowiła o niemożności doręczenia z uwagi na nieujawnienie w rejestrze zmiany adresu, nic nie wspominając o nieujawnieniu zmiany w ewidencji, to nie można było przyjąć, że sankcją art. 139 § 3 k.p.c. mogą zostać dotknięci również przedsiębiorcy będący osobami fizycznymi.

Rezultatem tych wszystkich niejasności i braku spójności w stosowaniu przepisu art. 139 § 3 k.p.c. była uchwała z 2006 r., w tezie której SN stwierdził, iż „artykuł 139 § 3 k.p.c. nie ma zastosowania do przedsiębiorcy – osoby fizycznej wpisanej do ewidencji działalności gospodarczej”¹⁴. Konieczne w tym miejscu jest przytoczenie obszernych fragmentów uzasadnienia powyż-

¹² P. Cierkoński, *Doręczenia pism sądowych dla przedsiębiorców po nowelizacji KPC*, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 6.

¹³ Nowelizacja wprowadzona ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 172, poz. 1804).

¹⁴ Zob. uchwała Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2006 r., III CZP 103/06.

szego orzeczenia, albowiem pomimo kolejnych zmian przepisów dotyczących doręczeń korespondencji, której adresatem są ewidencjonowani przedsiębiorcy (w tym niezwykle istotnych dla tej materii przepisów wprowadzających ustawę o swobodzie działalności gospodarczej, o których będzie mowa poniżej), moim zdaniem jego teza oraz część uzasadnienia traktującego o obowiązku pouczenia przedsiębiorcy o możliwości zastosowania domniemania doręczenia w razie uchybienia obowiązkowi zgłoszenia zmian, pozostaje aktualna aż do dnia 1 lipca 2011 r.

I tak Sąd Najwyższy zauważył, iż istnieją podstawy do stwierdzenia, że ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej¹⁵ eliminuje przedłużający się stan niepewności i długotrwałego wahania ustawodawcy, wyrażający się przedkładaniem w kolejnych ustawach daty wejścia w życie przepisów regulujących wpis do rejestru sądowego wszystkich przedsiębiorców, w tym także osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Dał temu aż podwójny wyraz prawodawca. Mianowicie art. 14 powołanej ustawy, obowiązujący od dnia 21 sierpnia 2004 r., stanowi, że wpisowi do ewidencji podlegają przedsiębiorcy będący osobami fizycznymi i stwierdza, iż zasady wpisu do rejestru przedsiębiorców określają odrębne przepisy. Jednocześnie ustawodawca nałożył na przedsiębiorcę obowiązek poinformowania o zmianie adresów ujawnionych w ewidencji. Jednakże ustawa nie określa negatywnych skutków niewywiązywania się z tego obowiązku. Nie określają tych skutków także przepisy o ewidencji działalności gospodarczej zawarte w rozdziale 3 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, które wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2007 r.¹⁶

Treść art. 139 § 3 k.p.c. ustalona została ustawą nowelizacyjną z dnia 2 lipca 2004 r. Przepis ten stanowi, że pisma procesowe dla osób prawnych, organizacji oraz osób fizycznych podlegających wpisowi do rejestru albo ewidencji na podstawie odrębnych przepisów – w razie niemożności ich doręczenia w sposób przewidziany w ustawie procesowej z uwagi na nieujawnienie w rejestrze zmiany adresu – pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, chyba że sądowi znany jest nowy aktualny adres. Ta podstawa pozostawienia pisma w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia wymaga uprzedniego pouczenia przedsiębiorcy o przewidzianym w tym przepisie skutku. Sąd rejestrowy przy ogłoszeniu lub doręczeniu postanowienia o dokonanym wpisie poucza wnioskodawcę o skutkach zaniedbania ujawnienia w rejestrze zmian, o których mowa w powyżej przytoczonym § 3 tego artykułu.

Z powyższego wynika, że warunkiem zastosowania nowej – wprowadzonej w art. 139 § 3 k.p.c. – podstawy pozostawienia pisma sądowego w aktach

¹⁵ Dz.U. nr 173, poz. 1807 ze zm.

¹⁶ W dniu wydania uchwały przez SN przepisy wprowadzające ustawę o swobodzie działalności gospodarczej przewidywały, iż przepisy rozdz. 3 tej ustawy wejdą w życie właśnie z dniem 1 stycznia 2007 r.

sprawy ze skutkiem doręczenia jest uprzednie pouczenie strony przez sąd rejestrowy o przewidzianym w tym przepisie skutku. Obowiązek pouczenia został nałożony na sąd rejestrowy jako organ prowadzący postępowanie rejestrowe. Trafnie wskazuje się w literaturze przedmiotu na odrębność ewidencji wynikającą z art. 7b ust. 2 ustawy – Prawo działalności gospodarczej¹⁷, który wymaga wskazania miejsca zamieszkania przedsiębiorcy, ale także adresu zakładu głównego lub oddziału w przypadku, gdy działalność jest stale wykonywana poza miejscem zamieszkania.

Przepisy kodeksu postępowania cywilnego o doręczeniu mają charakter obligatoryjny, a sankcji związanej z rygoryzmem przewidzianym w art. 139 § 3 k.p.c. nie można domniemywać, rozciągać na podmioty tam niewymienione ani też interpretować tego przepisu rozszerzająco. Część wstępna tego przepisu, stanowiąca o kręgu podmiotów, do których kierowane są pisma, realizuje – jak można wnosić z toku czynności legislacyjnych poprzedzających uchwalenie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej – założenia ustawodawcy, bowiem dotyczy przedsiębiorców wpisanych do ewidencji na podstawie odrębnych przepisów.

Natomiast drugi człon tego przepisu, rozstrzygający o pozostawieniu pisma w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, odnosi się tylko do pomiotu wpisanego w rejestrze, który – pomimo udzielonego pouczenia – zaniedbał ujawnienia w rejestrze zmiany adresu (art. 139 § 3 i 4 k.p.c.). Nie budzi wątpliwości, że § 4 art. 139 k.p.c. odnosi się do sądu jako organu prowadzącego postępowanie rejestrowe i obowiązek z niego wynikający nie obejmuje organu ewidencyjnego w ustawie – Prawo działalności gospodarczej. Jednoznaczna treść tego przepisu odczytywanego i stosowanego przy uwzględnieniu § 3 art. 139 k.p.c. wyklucza możliwość przyjęcia, jakoby zwrot „z uwagi na nieujawnienie w rejestrze zmiany adresu” powinien czy też może być uznany za dotyczący także ewidencji prowadzonej na podstawie odrębnych przepisów. Pominiętego sformułowania i niespójnej treści § 3 art. 139 k.p.c. nie można traktować jako wyrazu rezygnacji prawodawcy z powtarzania pełnej formuły „w rejestrze lub ewidencji” użytej na wstępie tego przepisu, skoro przedmiotem regulacji było wprowadzenie nowej podstawy pozostawienia pisma sądowego w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia także w odniesieniu do podmiotów mających obowiązek uzyskania wpisu do ewidencji działalności gospodarczej.

Z powyższego wynika, że odpowiedź pozytywna na przedstawione zagadnienie prawne nie znajduje umocowania w ustawie. Względ na przyśpieszenie biegu postępowania w omawianych sprawach nie może, zdaniem Sądu Najwyższego, wywoływać osłabienia ochrony strony w takim stopniu, że mo-

¹⁷ Zarówno w treści obowiązującej w chwili wydania uchwały, jak i w treści obowiązującej w dniu dzisiejszym (do dnia 1 lipca 2011 r.).

głaby naruszać możliwości obrony w procesie cywilnym zarówno w sferze prawa, jak i faktu. Ustawodawca jednak – już po wydaniu powyższej uchwały – podjął się naprawienia własnych błędów i ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁸ ponownie zmienił treść przepisu art. 139 k.p.c., której § 3 pozostaje niezmieniony do dnia dzisiejszego.

Jak już wyżej wskazano, przepis art. 139 § 3 k.p.c., począwszy od dnia 20 marca 2007 r., stanowi: „Pisma dla osób prawnych, organizacji, osób fizycznych podlegających wpisowi do rejestru albo ewidencji na podstawie odrębnych przepisów – w razie niemożności doręczenia w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających z uwagi na nieujawnienie w rejestrze **albo w ewidencji zmiany adresu, a w przypadku osób fizycznych miejsca zamieszkania i adresu** – pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, chyba że nowe miejsce zamieszkania i adres są sądowi znane”. Dodano więc brakujące postanowienia, jednakże pozostała jeszcze niezwykle ważna kwestia, na którą zwraca uwagę Sąd Najwyższy w powołanej powyżej uchwale, a mianowicie obowiązek pouczenia osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą o skutkach zaniedbania ujawnienia zmiany adresu w ewidencji. Zmiana treści hipotezy ww. przepisu nie pociągnęła za sobą zmiany treści art. 139 § 4 k.p.c., który do dnia dzisiejszego dotyczy jedynie przedsiębiorców niebędących osobami fizycznymi i stanowi, iż „**sąd rejestrowy** przy ogłoszeniu lub doręczeniu postanowienia o pierwszym wpisie poucza wnioskodawcę o skutkach zaniedbania ujawnienia w rejestrze zmian określonych w § 3”. Podobnych postanowień nie wprowadzono jednak do ustawy regulującej wpis do ewidencji działalności gospodarczej, która co prawda jest jawna, jednakże niezwiązane są z nią domniemania analogiczne do tych rządzących rejestrem, tj. prawdziwości i zupełności wpisu czy danych w niej ujawnionych.

Nie sposób w tym miejscu pominąć rozważań na temat ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej¹⁹, która reguluje funkcjonowanie ewidencji, a przede wszystkim zmian, jakim podlegała jej treść, a dotyczących właśnie wykładni przepisu art. 139 § 3 k.p.c. Na uwagę zasługuje bowiem fakt, iż pierwotnie ustawa – Przepisy wprowadzające ustawę o swobodzie działalności gospodarczej²⁰ przewidywała, iż art. 23–45 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, a więc przepisy dotyczące Ewidencji Działalności Gospodarczej, wejdą w życie w dniu 1 stycznia 2007 r. (na te właśnie przepisy powołuje się Sąd Najwyższy w przywołanej wyżej uchwale). Do tego dnia kwestię tę miały regulować pozostawione w mocy przepisy

¹⁸ Dz.U. nr 235, poz. 1699.

¹⁹ Dz.U. nr 173, poz. 1807; tekst jedn. z dnia 16 sierpnia 2007 r. (Dz.U. nr 155, poz. 1095), tekst jednolity z dnia 14 października 2010 r. (Dz.U. nr 220, poz. 1447).

²⁰ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. (Dz.U. nr 173, poz. 1808).

art. 7–7i ustawy Prawo działalności gospodarczej²¹. Ustawą zaś 16 listopada 2006r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw wprowadzono w przepisie art. 29 ust. 1 pkt 5 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej obowiązek pouczenia o skutkach zaniedbania ujawnienia w ewidencji zmian określonych w przepisie art. 139 § 3 k.p.c. Dzięki temu zapisowi uregulowanie dotyczące konsekwencji niezgłoszenia zmiany adresu zamieszkania i siedziby w ewidencji stało się spójne i klarowne. Wydawać by się mogło, iż od dnia wprowadzenia do ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przepisu art. 29 ust. 1 pkt 5, mającego obowiązywać od dnia 1 stycznia 2007 r., będziemy mogli w stosunku do przedsiębiorców będących osobami fizycznymi stosować zaostrzone rygory domniemań doręczenia poprzez pozostawienie pisma procesowego w aktach sprawy.

Niestety, ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o swobodzie działalności gospodarczej²² zmieniła treść przepisu art. 1 pkt 3, dotyczącego początkowej daty obowiązywania przepisów traktujących o funkcjonowaniu ewidencji. Stosownie do nowego brzmienia tego przepisu uregulowania ustawy o działalności gospodarczej w przepisach art. 24–45 (a zatem również interesujący nas przepis art. 29 ust. 1 pkt 5) miały wejść w życie nie 1 stycznia 2007 r., jak pierwotnie zakładano, lecz z dniem 1 października 2008 r.

Zdaniem A. Żuka wykładnia zmienionej ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. przepisu art. 139 § 3 k.p.c. – idąca w kierunku uznania, że przepis ten i rygor w nim zawarty ma zastosowanie do wszystkich przedsiębiorców wpisanych do ewidencji działalności gospodarczej – jest wadliwa, ponieważ stosowanie tego uregulowania jest uzależnione od wejścia w życie zmian wprowadzonych do ustawy o swobodzie działalności gospodarczej²³. Powołany powyżej autor dowodzi, iż do zastosowania przepisu art. 139 § 3 k.p.c. konieczne będzie każdorazowe ustalenie, czy adresat, który nie odbiera korespondencji pochodzącej z sądu, w momencie otrzymania decyzji o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej (pierwszym wpisie lub następnych) został pouczony przez organ ewidencyjny o skutkach zaniedbania obowiązku braku zgłoszenia zmiany miejsca i adresu zamieszkania.

Rozważania te pochodzą sprzed kolejnej nowelizacji ustawy wprowadzającej ustawę o swobodzie działalności gospodarczej, wobec czego w dalszej ich części autor stwierdza, iż z uwagi na wprowadzenie przepisem art. 29 ust. 1 pkt 5 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej obowiązku pouczenia przedsiębiorców o skutkach przepisu art. 139 § 3 k.p.c. domniemanie doręczenia poprzez pozostawienie pisma w aktach sprawy wobec przedsiębiorców, którzy otrzymają decyzję o wpisaniu do ewidencji działalności gospodarczej

²¹ Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. (Dz.U. nr 101, poz. 1178).

²² Dz.U. nr 225, poz. 1636.

²³ A. Żuk, op. cit., s. 57.

po dniu 1 października 2008 r. (pierwszy wpis), a więc po dniu wejścia w życie przepisu art. 29 ust. 1 pkt 5, będzie zawsze prawidłowe²⁴.

Pomimo jednak trafności poglądów wyrażonych w opracowaniu A. Żuka, pozostają one w przeważającej części nieaktualne z uwagi na kolejne zmiany daty wprowadzenia przepisów regulujących zasady funkcjonowania ewidencji. Już w dniu 10 lipca 2008 r. ustawodawca wydał kolejną ustawę o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw²⁵, która zmieniła treść przepisu art. 1 ust. 3 przepisów wprowadzających ustawę o swobodzie działalności gospodarczej i wskazała, że przepisy art. 24–45 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej wchodzi w życie z dniem 31 marca 2009 r. Gdyby nie kolejna, ostatnia jak do tej pory zmiana, konkluzja A. Żuka odnośnie do stosowania rygору z art. 139 § 3 k.p.c. do osób fizycznych pozostałaby aktualna, jednakże ze zmianą dotyczącą daty jej obowiązywania. Albowiem pozostawienie pisma procesowego w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia byłoby możliwe nie od 1 października 2008 r., jak to podał ww. autor, a od 31 marca 2009 r. – zgodnie z treścią zmienionego przepisu art. 1 ust. 3.

Ustawodawca zmienił jednak zupełnie koncepcję, rezygnując z „przeniesienia” podmiotów podlegających ewidencjonowaniu do systemu KRS – mającego mieć z założenia charakter powszechny – i utrzymał ideę utrwalenia ewidencji w ramach obowiązujących aktów prawnych²⁶. W dniu 1 lipca 2011 r. wejdą w życie przepisy rozdz. 3 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (art. 23–30), powołujące do życia nowy rejestr – Centralną Ewidencję i Informację o Działalności Gospodarczej (CEIDG)²⁷. Do tej pory aktualne pozostają przepisy art. 7a–7i ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej²⁸. Zgodnie z art. 7d tej ustawy, przedsiębiorca jest obowiązany zgłaszać organowi ewidencyjnemu zmiany stanu faktycznego i prawnego odnoszące się do przedsiębiorcy i wykonywanej przez niego działalności gospodarczej w zakresie danych zawartych w zgłoszeniu, o którym mowa w art. 7b ust. 2 (a więc m.in. zmianę miejsca zamieszkania i siedziby przedsiębiorcy), powstałe po dniu dokonania wpisu do ewidencji działalności gospodarczej, w terminie 14 dni od dnia powstania tych zmian, a także podać informację o zaprzestaniu wykonywania działalności gospodarczej. Nadal jednak przepisy te nie przewidują żadnych konsekwencji w razie niedochowania przez przedsiębiorcę tego obowiązku.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Dz.U. nr 141, poz. 888.

²⁶ Szczegółowe omówienie nowych przepisów dotyczących CEIDG zob. w: A. Powałowski (red.), *Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 146–210.

²⁷ Art. 11 ustawy o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw z dnia 19 grudnia 2008 r. (Dz.U. z 2009 r., nr 18, poz. 97).

²⁸ Dz.U. nr 10, poz. 1178 z późn. zm.

Przewidzianą przez nowe przepisy ewidencję CEIDG prowadzić ma w systemie teleinformatycznym minister właściwy do spraw gospodarki. Zadaniem zaś nowej ewidencji ma być:

- 1) ewidencjonowanie przedsiębiorców będących osobami fizycznymi;
- 2) udostępnianie informacji o przedsiębiorcach i innych podmiotach w zakresie wskazanym w ustawie;
- 3) umożliwienie wglądu do danych bezpłatnie udostępnianych przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego oraz
- 4) umożliwienie ustalenia terminu i zakresu zmian wpisów w CEIDG oraz wprowadzającego je organu.

Różnic pomiędzy dotychczas funkcjonującą ewidencją a CEIDG jest wiele, jednakże ich omawianie wykracza poza ramy niniejszego opracowania, dlatego też skupić należy się na kwestiach związanych z możliwościami stosowania do osób fizycznych będących przedsiębiorcami wpisanymi do CEIDG domniemania doręczenia, o którym mowa w przepisie art. 139 § 3 k.p.c.

Wśród danych podlegających wpisowi do CEIDG widnieje m.in. „oznaczenie miejsca zamieszkania i adresu, adres do doręczeń przedsiębiorcy oraz adres, pod którym jest wykonywana działalność gospodarcza, a jeżeli przedsiębiorca wykonuje działalność poza miejscem zamieszkania – adres głównego miejsca wykonywania działalności i oddziału, jeżeli został utworzony” (art. 25 ust. 1 pkt 5). Ponadto przepis art. 30 ustawy przewiduje terminy, w jakich przedsiębiorca obowiązany jest złożyć wniosek o zmianę wpisu danych objętych wpisem do CEIDG. Zgodnie z postanowieniem tego przepisu, przedsiębiorca na złożenie wniosku ma 7 dni od dnia zmiany danych powstałej po dniu dokonania wpisu do ewidencji. Jednakże zarówno ten przepis, jak i kolejne nie zawierają (podobnie jak dotychczas obowiązujące przepisy ustawy – Prawo działalności gospodarczej) postanowień co do konsekwencji niezgłoszenia zmiany danych czy dokonania tej zmiany po wskazanym w przepisach terminie.

Wskazówką w tej kwestii wydaje się być przepis art. 33 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (mający obowiązywać od dnia 1 lipca 2011 r.), który zawiera zasadniczą zmianę w podejściu do ewidencji działalności gospodarczej. Przewiduje on bowiem domniemanie prawdziwości danych wpisanych do CEIDG i stanowi: „jeżeli do CEIDG wpisano dane niezgodnie z wnioskiem lub bez tego wniosku, osoba wpisana do CEIDG nie może zastrzegać się wobec osoby trzeciej, działającej w dobrej wierze, zarzutem, że dane te nie są prawdziwe, jeżeli po powzięciu informacji o tym wpisie zaniechała wystąpić niezwłocznie z wnioskiem o sprostowanie, uzupełnienie lub wykreślenie wpisu”.

Czy to jednak wystarczy do przyjęcia, iż został spełniony obowiązek pouczenia przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną o konsekwencjach zaniechania obowiązków, o których mowa w przepisie art. 30 ust. 1 pkt 1 ustawy

o swobodzie działalności gospodarczej, a realizujących się w przepisie art. 139 § 3 k.p.c.? Niezrozumiała bowiem pozostaje rezygnacja ustawodawcy z wprowadzenia przepisu tożsamego z wcześniej proponowaną treścią art. 29 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego.

Wspomnieć również należy, iż CEIDG będzie udostępniała dane i informacje o przedsiębiorcach będących osobami fizycznymi, jednakże z wyjątkiem numeru PESEL i adresu zamieszkania, o ile nie jest on taki sam jak miejsce wykonywania działalności gospodarczej. Jak zatem w świetle tych postanowień interpretować obowiązek powoda wynikający z przepisów k.p.c. do wskazania w pozwie adresu zamieszkania osoby fizycznej, również tej prowadzącej działalność gospodarczą wpisaną do ewidencji – tego na dzień dzisiejszy nie wiadomo.

Problemy natury praktycznej

Z powyższego wynika, iż przepisy dotyczące doręczeń korespondencji sądowej adresatom będącym osobami fizycznymi prowadzącymi działalność gospodarczą nie są do końca jasne i mogą prowadzić do wielu rozbieżności interpretacyjnych. W praktyce bowiem sądy różnie podchodzą do tego zagadnienia, a taka niespójność doprowadzić może do naruszenia prawa strony do obrony swych praw, a w konsekwencji nawet do unieważnienia całego postępowania. Nie wolno bowiem zapominać, iż przyjęcie przez sąd orzekający domniemania doręczenia skutkuje wydaniem orzeczenia, o którego istnieniu i treści dłużnik dowie się zapewne dopiero na etapie postępowania egzekucyjnego, którego skutki dotyczą już sfery majątkowej dłużnika. Z uwagi na brak uczestnictwa w procesie i wydania tytułu egzekucyjnego pod jego nieobecność błędne zastosowanie przepisu art. 139 § 3 k.p.c. prowadzić będzie do zainicjowanego przez dłużnika długotrwałego postępowania mającego na celu odwrócenie skutków uznania korespondencji za doręczoną. Zaangażowanie stron, sądu, poniesione nakłady finansowe na „wyprostowanie” błędnie przyjętego domniemania mogą być poważniejsze w skutkach niż próba ustalenia przez sąd – a dokładniej zobowiązania powoda do ustalenia – adresu strony przeciwnej jeszcze na etapie postępowania rozpoznawczego. Dlatego też przepis art. 139 § 3 k.p.c. winien być stosowany z rozwagą i ostrożnością.

Po pierwsze podnieść należy, iż prawidłowa wykładnia przepisów dotyczących doręczania pism procesowych osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą winna prowadzić do wniosku, że strona powodowa w istocie zobowiązana jest w pozwie wskazać adres miejsca zamieszkania oraz siedziby takiego przedsiębiorcy. W praktyce zatem winien wskazać adres zamieszkania pozwanego, następnie firmę, pod jaką prowadzi on

ewidencjonowaną działalność i w dalszej kolejności adres jej siedziby. Sąd powinien dokonać doręczenia na adres zamieszkania, jako że w tym przypadku nadal ma zastosowanie przepis art. 135 k.p.c.

Część sądów jednak interpretuje przepisy o doręczeniach odmiennie i dokonuje pierwszego doręczenia na adres prowadzonej przez pozwanego działalności gospodarczej, traktując takich adresatów jako profesjonalistów, a przepisy o obowiązku wskazania siedziby w ewidencji jako przepisy szczególne do przepisów kodeksu, których celem było przyspieszenie i usprawnienie działania wymiaru sprawiedliwości w stosunku do przedsiębiorców.

Kolejny problem pojawia się na przykład w sytuacji, gdy w ewidencji działalności gospodarczej wskazany został również adres do doręczeń. Jak wtedy traktować kwestię doręczenia? Skoro bowiem taki przedsiębiorca jest osobą fizyczną i w stosunku do niego zastosowanie mają przepisy o doręczeniach traktujące właśnie o osobach fizycznych, to jaki sens miało wprowadzenie przez ustawodawcę przepisu pozwalającego przedsiębiorcy na podanie adresu do doręczeń? Jeżeli bowiem przedsiębiorca taki adres podaje, to przyjąć należy, iż właśnie na taki adres spodziewa się otrzymywać wszelką korespondencję. Można nawet uznać, iż kierując się ostrożnością i starannością, wskazał on pozostałym podmiotom obrotu gospodarczego oraz organom publicznym, że korespondencję do niego należy kierować na wyszczególniony adres (adres do korespondencji). A zatem czy pisma procesowe powinny być doręczane na adres wskazany przez przedsiębiorcę, pod którym to koncentruje się jego działalność profesjonalna, czy też stosować należy przepisy ogóle o doręczeniach osobom fizycznym (wbrew woli przedsiębiorcy, który taką korespondencję zobowiązał się odbierać pod wskazanym specjalnie w tym celu adresem)?

Moim zdaniem, z uwagi na tak niejednoznaczne uregulowania tej materii oraz bardzo poważne konsekwencje nieprawidłowego doręczania pism procesowych prawidłowym postępowaniem będzie drugi ze wskazanych wyżej sposobów doręczenia, a zatem doręczenie na adres zamieszkania. Należy bowiem przyjąć, że w tym zakresie pierwszeństwo należeć będzie do przepisów k.p.c., a te jednoznacznie wskazują, iż osobom fizycznym (bez względu na fakt, czy prowadzą działalność gospodarczą, czy nie) doręczeń dokonuje się na adres zamieszkania. Oczywiście taka interpretacja stoi w sprzeczności z założeniami ustawodawcy, który wprowadzając szczególny tryb doręczania pism procesowych przedsiębiorcom (mając na uwadze również osoby fizyczne), pragnął usprawnić i przyspieszyć postępowanie gospodarcze, a co za tym idzie ułatwić wierzycielom dochodzenie roszczeń. W praktyce bowiem wierzyciel zamierzający wytoczyć powództwo przeciwko nieuczciwemu kontrahentowi dysponuje z reguły jedynie adresem, pod którym prowadzi on swoją działalność. W chwili obecnej oczywiście nic nie stoi na przeszkodzie, by uzyskać informacje o adresie zamieszkania takiego pozwanego, czemu służy wniosek

o doręczenie zaświadczenia z ewidencji działalności gospodarczej. Jednakże w świetle wprowadzanych zmian, które zakładają jawność CEIDG, wskazując jednocześnie, iż dane dotyczące miejsca zamieszkania przedsiębiorcy tą jawnością nie będą objęte, może to już budzić wątpliwości interpretacyjne. Brak jednak przepisów wykonawczych do nowo wprowadzanych przepisów, a więc trudno odnieść się do tej materii całościowo.

Podobnie kształtuje się kwestia doręczania pism w sytuacji, gdy przedsiębiorca poza siedzibą prowadzenia działalności wskazuje równocześnie adresy swoich oddziałów w różnych miastach. Tu sprawa może wydawać się nieco prostsza, gdyż przyjąć należy, iż adres siedziby głównej jest adresem wiążącym, chociaż w świetle wyżej wskazanej interpretacji i tak doręczenia należałoby dokonać na adres zamieszkania pozwanego.

Po drugie procedura doręczenia pisma procesowego winna wyglądać następująco: w razie braku możliwości doręczenia właściwego w trybie przepisów art. 131, 133 § 1 oraz 135 § 1 k.p.c., doręczyciel winien podjąć próbę doręczenia przesyłki w trybie wskazanym w art. 138 k.p.c. (doręczenie zastępcze). Dopiero w razie niemożliwości skorzystania z doręczenia zastępczego stosować należy przepisy o podwójnej awizacji przesyłek sądowych w trybie opisanym w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 października 2010 r. o doręczaniu pism sądowych przez pocztę w postępowaniu cywilnym oraz w przepisie art. 139 § 1 k.p.c. Przepis ten stanowi: „w razie niemożności doręczenia [...], pismo przesłane za pośrednictwem operatora publicznego lub innego operatora pocztowego należy złożyć w placówce pocztowej tego operatora, a doręczane w inny sposób – w urzędzie właściwej gminy, umieszczając zawiadomienie o tym w drzwiach mieszkania adresata lub w oddawczej skrzynce pocztowej ze wskazaniem, gdzie i kiedy pismo pozostawiono, oraz z pouczeniem, że należy je odebrać w terminie siedmiu dni od dnia umieszczenia zawiadomienia. W przypadku bezskutecznego upływu tego terminu, czynność zawiadomienia należy powtórzyć”.

W przypadku nieskutecznego doręczenia przesyłki sądowej przez doręczyciela w sposób wskazany powyżej przedsiębiorcy wpisanemu do rejestru, sąd powinien rozważyć możliwość zastosowania przepisu art. 139 § 3 k.p.c., tj. przyjęcia domniemania doręczenia, pozostawiając pismo w aktach sprawy. Procedura ta jednakże nie może mieć zastosowania – przynajmniej do dnia 1 lipca 2011 r. – w stosunku do przedsiębiorców wpisanych do ewidencji z uwagi na brak wymogu pouczenia strony o konsekwencjach płynących z przepisu art. 139 § 3 k.p.c. oraz braku domniemania prawdziwości danych zawartych w ewidencji. Jak już wyżej wspomniano, do dnia 1 lipca 2011 r. obowiązują przepisy art. 7a–7i ustawy – Prawo działalności gospodarczej, które pomimo nowelizacji nie zawierają obowiązku dotyczącego pouczenia przedsiębiorcy o możliwości zastosowania przez sądy powszechne domniemania doręczenia. W stosunku do takich przedsiębiorców zastosowanie znajdują

ogólne przepisy o niemożliwości doręczenia, a zatem w pierwszej kolejności zawieszenie postępowania prowadzonego przeciwko takiemu pozwanemu, zaś w dalszej – umorzenie postępowania sądowego. Oczywiście nadal pozostaje możliwość złożenia przez zainteresowanego wniosku o ustanowienie kuratora do doręczeń w trybie oraz po spełnieniu przesłanek wskazanych w przepisach k.p.c.

Po trzecie, rozważyć należy sytuację, jaka ma miejsce najczęściej w razie problemów z doręczaniem korespondencji sądowej, a więc sytuację, w której adresat świadomie nie odbiera przesyłki. Jak bowiem interpretować zwrot „z uwagi na nieujawnienie w rejestrze albo w ewidencji zmiany adresu, a w przypadku osób fizycznych miejsca zamieszkania i adresu”? Jakie bowiem przepisy zastosować w razie świadomego, uporczywego nieodbierania korespondencji, pomimo dochowania wymogów przepisu art. 139 § 3 i obowiązków nałożonych przez rejestr i ewidencję, a dotyczących konieczności zgłaszania zmian adresu siedziby i miejsca zamieszkania? Jakie przepisy stosować do przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, który wyjechał za granicę na miesięczne wakacje? Komentatorzy zajmujący się problematyką zawisłości przepisów dotyczących doręczeń posługują się zwrotem ustawowym i rozważają problem od strony braku zgłoszenia zmian do rejestru, nie podejmując kwestii – wydawać by się mogło tak oczywistej – jak nieuczciwość i pozorna „przebiegłość” adresata nieodbierającego korespondencji.

Pomimo jednoznacznego brzmienia przepisu art. 139 § 3 k.p.c., cel wprowadzonych domniemań doręczeń jest jednak jasny – nie można dopuścić, by świadome działanie strony mające na celu uniknięcie odpowiedzialności cywilnej mogło doprowadzić do niemożliwości prowadzenia dalszego postępowania, niemożliwości dochodzenia sprawiedliwości przez pokrzywdzonych wierzycieli i paraliżu wymiaru sprawiedliwości. Jednakże w przepisach k.p.c. nie znajdziemy postanowień odnoszących się do takich pozaprawnych i nieuczciwych działań stron oraz ich konsekwencji. Dlatego też sądy w przypadku problemów z doręczeniem przedsiębiorcom korespondencji z uwagi na wskazane powyżej przeszkody stosują rygor z art. 139 § 3 k.p.c., interpretując „nieujawnienie w rejestrze albo w ewidencji zmiany adresu siedziby lub miejsca zamieszkania” szeroko i wychodzą z założenia, że profesjonalizm, podwyższone standardy staranności oraz zaufanie pokładane przez konsumentów muszą skutkować tym, że nieuczciwe praktyki związane z unikaniem korespondencji sądowej muszą być sankcjonowane w sposób szczególny. A zatem przedsiębiorca unikający odbioru pisma procesowego bądź opuszczający swoją siedzibę na dłuższy okres musi liczyć się z tym, iż po bezskutecznym podwójnym awizowaniu sąd uzna takie pismo za doręczone w trybie przepisu art. 139 § 3 k.p.c. Adnotacja poczty na zwróconym do sądu piśmie, mówiąca o tym, iż adresat pomimo podwójnego awizowania nie odebrał korespondencji, uznawana jest zatem za przejaw niedopełnienia obowiązku zgło-

szczenia zmiany miejsca zamieszkania lub siedziby, skoro o takim obowiązku przedsiębiorca wiedział lub jako profesjonalista miał obowiązek wiedzieć. Zmiana miejsca pobytu spowodowana wyjazdem służbowym lub czysto turystycznym winna być więc odnotowana w rejestrze/ewidencji, skoro przedsiębiorca nie wyznaczył osoby odpowiedzialnej za odbiór korespondencji na czas swojej nieobecności.

Pomimo powyżej przedstawionych argumentów opowiadających się za niedopuszczalnością stosowania tego przepisu względem osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w praktyce sądy, kierując się pragmatyką oraz gospodarczym podejściem realizującym zasady zaufania wobec przedsiębiorcy oraz sprawnego funkcjonowania obrotu gospodarczego i realizacji roszczeń wierzycieli, stosują domniemanie doręczenia w trybie art. 139 § 3 k.p.c. Choć może to budzić mniej lub bardziej uzasadnioną krytykę, szczególnie tych, w stosunku do których przepis ten zastosowano, podejście takie zasługuje na aprobatę i zdaje się być zgodne z uzasadnieniem zmian, jakie – niestety nieudolnie – wprowadza ustawodawca. Pozostaje jedynie czekać na kolejne, tym razem przemyślane i spójne zmiany przepisów, które dadzą sądowi niebudzącą już wątpliwości podstawę do dalszego praktykowania tego trybu doręczenia.

Summary

Fiction receipt of the pleading to an individual pursuing an economic activity accounted for – the practical aspects of the problem

Key words: service procedural documents, individuals engaged in economic activity, the presumption of service, civil procedure, evidence of economic activity.

This article tackles the problems of delivering legal correspondence to the traders registered in the record business. First of all, the author focuses on the issue of presumption of the delivery, and acceptance by the court the fiction of delivery through the provision of revised several times article 139 § 3 k.p.c. This matter is so important, because multiple changes in the law introduced by the Act of freedom of economic activity made existing studies on this subject obsolete. This article is a detailed description of means of delivery of legal correspondence to the traders registered in the record business, and a chronological overview of legislative changes, including a discussion of rules and their implications to CEIDG. In the final part the author addresses the development of practical issues trying to find, on the basis of the above theoretical arguments, a solution useful to practitioners securing the regularity of the proceedings.